

Nulägesbeskrivning av megatrender och Jämtlands län

Sammanställd av Ilkka Kempainen och Emma Persson
Region JH. Regional Utveckling
Reviderat 2021-06-18

Sammanfattning

- Rapporten utgår ifrån de megatrender som enligt Tillväxtverket påverkar samhällsutvecklingen: urbanisering, åldrande befolkning, digitalisering, globalisering, miljöförändringar och värderingsförskjutningar.

DEMOGRAFI:

- Generellt sätt så har antalet individer i stora städer ökat mer än antalet individer i orter utanför tätort. Däremot skiljer sig urbaniseringen mellan utvecklade länder och övriga världen. I de utvecklade länderna bodde 2018 78,7 procent i stora städer, samma siffra för övriga världen var 50,6 procent.
- I Jämtlands län är det bara ett fåtal tätorter som ökat senaste åren i antal invånare. Däremot har 2020 varit exceptionellt- där vissa rurala områden ökat i antal invånare.
- Under 2015-2020 har gruppen 75 år eller äldre ökat ordentligt i Jämtlands län, detta inom alla kommuner förutom Ragunda. Samtidigt som 40-54 åringar har minskat inom alla kommuner i länet förutom Åre.

VÄRDERINGAR:

- Människors värderingar kan t ex ändras av kriser och svåra ekonomiska livssituationer vilket påverka förtroendet på samhällets institutioner, och därmed sker en viss värderingsförskjutning.
- Enligt World Value Surveys kulturkarta framkommer att Sverige och de andra nordiska länder finns högst upp på kulturkartan vilket är länder som har mer sekulära och mindre traditionella värderingar. Det handlar om synen på religion, auktoriteter, aborter, skilsmässor och nationell stolthet. Och där ligger Sverige högst upp.
- Folkhälsomyndighetens undersökning visar att andelen individer som har svårt att lita på andra har ökat i Jämtlands län. Det är en högre andel av kvinnorna som har svårt att lita på andra jämfört med männen.

GLOBALISERING:

- År 2020 var värdet på varu- samt tjänsteexporten 3,7 resp. 2,7 miljarder kr för Jämtlands län
- 83 procent av varuexporten i Jämtlands län skapades av företag med färre än 250 anställda, detta jämfört med riksgenomsnittet på 30 procent. Jämtlands län har med andra ord färre stora företag, jämfört med andra län.
- Det finns vissa saker som visat sig vara extra framgångsrikt för en ökad mängd av exportföretag. Det ena är förmågan att vara delaktiga i globala värdekedjor och det andra är andelen större företag, ett område med fler större företag leder till fler exporterande företag.
- De importerande företagen i Jämtlands län har ökat över tid men det är ingen större skillnad när det gäller exporterande företag.
- Jämtlands län har en lägre varuexport jämfört med riket, och många andra län. Däremot visar Tillväxtverkets undersökning från 2017 att 32 procent av de tillfrågade små företag och medelstora företagen (0-250 anställda) i länet var internationella, dvs, att de exporterat, importerat, tillhör utländsk kedja eller har verksamhet i utlandet. Jämförelsevis var det 29 procent för riket.

DIGITALISERING:

- Digitaliseringen är svår att förutsäga och överblicka, det som kännetecknar utvecklingen är hastigheten, räckvidden och genomslaget och den förväntas resultera i ett teknologiskt skifte som kommer att leda till samhällsförändringar. Vilka samhällsförändringar det i slutänden kommer att leda till är inte helt givna. Hela den tekniska utvecklingen ses påverka platsen för boendet, hur arbete sker samt kommunikationen.
- Digitala mognaden är generellt högre hos större företag än hos mindre. Det är även skillnad på vilken näringsgren företaget är verksam inom. Företag inom information och kommunikation har högre mognad medan inom byggindustrin är mognaden lägre.
- En förutsättning för digitalisering är bredbandsinfrastrukturen. 86 procent av hushållen och 78 procent av arbetsställen i Jämtlands län har tillgång till fast bredband med minst 100 Mbit/s. Det är längre än i riket.

MILJÖFÖRÖRÄNDRINGAR:

- Enligt SMHI statistik har Sveriges årsmedeltemperatur ökat ungefär dubbelt så snabbt som genomsnittet på jorden. Samtidigt har de klimatpåverkande utsläppen minskat i Sverige och Jämtlands län under senaste tio åren.
- Transporter stod för nästan hälften av utsläppen i Jämtlands län, större delen på grund av personbilar och flyget. Endast Gotland har högre utsläppsvärden per invånare.

Innehållsförteckning:

SAMMANFATTNING	2
INLEDNING	5
DEMOGRAFISKA FÖRÄNDRINGAR. ÅLDRADE BEFOLKNING OCH URBANISERING....	6
Demografin i Sverige:	6
Demografin i Jämtlands län:	7
VÄRDERINGARS FÖRSKJUTNINGAR. ETT ÖKAT MISSNÖJE OCH GENERATION Z	10
Tillit i Sverige	11
Tillit i Jämtlands län	12
EKONOMISKA FÖRÄNDRINGAR: GLOBALISERING OCH ÖKANDE ÖMSESIDIG BEROENDE MELLAN PLATSER	13
Global ekonomi i Sverige	13
Global ekonomi i Jämtlands län	15
TEKNOLOGISKA FÖRÄNDRINGAR: DIGITALISERING, AUTOMATISERING OCH AI	17
Teknologiska förändringar i Sverige	17
Teknologiska förändringar i Jämtlands län	19
MILJÖ. TILLTAGANDE RESURSBRIST OCH KLIMATFÖRÄNDRINGAR.....	21
Utvecklingen i Sverige	21
Utvecklingen i Jämtlands län	22
BILAGOR.....	25

Inledning

Enligt Tillväxtverkets rapport *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar förtillväxt 2019*.¹ beskrivs 5 stora megatrender som påverkar samhällsutvecklingen. I denna nulägesbeskrivning för Jämtlands län beskrivs megatrenderna: *Demografi, teknologi, ekonomi, miljö och värderings förskjutningar* för att försöka kortfattat beskriva genom begränsat antal indikatorer hur det ser ut i Jämtlands län i nutid. I vissa fall är underlaget begränsat till riksnivå, där vårt utgångsläge blir att Jämtlands län har liknande statistiska mönster som riket.

En stor del av informationen i denna nulägesbeskrivning bygger på fakta från Tillväxtverkets rapport, enligt ovan. Vi vet att det finns begränsningar i valda data och indikatorer samt att beskrivningen blir på så sätt relativt ytlig. Det finns utmaningar att försöka hitta underlag och indikatorer för att kunna beskriva nuläget på regionalnivå. Vissa delar av underlaget är bara på nationellnivå på grund av brist på regionaldata. Syftet är att få en fungerande struktur för uppföljning samt att finna indikatorer som fungerar som signal för utvecklingen, helst på länsnivå. Med det sagt är denna beskrivning en första mätpunkt och kommer att utvecklas.

De utvalda megatrenderna som beskrivs i denna nulägesbeskrivning påverkar varandra till mångt och mycket. Och megatrender förändras, det kommer nya och gamla ändras. Vi har valt att i nuläget se på de megatrender som Tillväxtverket beskrivit. Megatrenden teknologiska förändringar har i denna nulägesbeskrivning endast beskrivit digitaliseringen, mycket på grund av saknad av data på regionalnivå.

Denna beskrivning ska användas som ett underlag för att se vilka förutsättningar, utmaningar och möjligheter Jämtlands län har i sitt arbete att nå visionen *En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i*.²

Arbetet med nulägesbeskrivningen har skett inom ramen för projektet ”Vägar till hållbar utveckling”, som delfinansieras av Tillväxtverket. En liten revidering gjordes 18 juni då nya export siffror publicerades.

Detta är som sagt en nulägesbeskrivning, men vad händer sen?

Vilken utveckling vill vi se utifrån samhällsutmaningarna som framkommer här?

¹

<https://tillvaxtverket.se/download/18.329faede16d1b2861c15ab9c/1568631909506/Utvecklingskraft%20i%20hela%20Sverige%202030%20rapport%200292.pdf>

² Se

<https://www.regionjh.se/regionalutveckling/regionalutvecklingsansvar/regionalutvecklingsstrategi/jamtlandslan2050ennytankandeochhallbarregionattlevaverkaochutvecklas.4.497b3048177c8b4c6e678b.html>

Demografiska förändringar. Åldrande befolkning och urbanisering

Tillväxtverkets rapport lyfter urbanisering som en av megatrenderna i världen. Mönstret innebär inte helt att de rurala områdena minskar i sin befolkning eller att alla urbana miljöer växer. Däremot ökar de allra största städerna.³

Enligt World Urbanization Prospects 2018 levde 4,2 miljarder människor i urbana miljöer⁴ och 3,4 miljarder i rurala. 55,3 procent av hela världens population bodde med andra ord i städer. 2014 var motsvande andel 53,6 procent.

Det är tydlig skillnad på hur befolkningen bor i västvärlden och övriga världen. I de utvecklade länderna (innefattande Europa, Nordamerika, Australien/Nya Zeeland och Japan) bor 78,7 procent i städer medan det i resten av världen är 50,6 procent som bor i storstäder. I de utvecklade länderna har befolkningen i städer ökat med 13 miljoner sedan 2014 samtidigt som antalet i de rurala områdena minskade med drygt 6 miljoner. I resten av världen var ökningen i städerna kraftigare, 300 miljoner. Samtidigt ökade även antalet i de rurala miljöerna med 50 miljoner.⁵

En annan demografisk förändring är en åldrande befolkning. I stora delar av världen ökar livslängden, samtidigt har de utvecklade länderna låga födelsetal.⁶ Enligt FN är 65 år och över den grupp som växer snabbast i antal i världen. 2019 var 9 procent av jordens befolkning över 65 år. 2018 var antalet äldre för första gången i historien fler än 0-5 åringar. Enligt FN:s prognos kommer de äldre öka till 16 procent fram till 2050.⁷

Demografin i Sverige:

I Sverige bor runt 87 procent av befolkningen i urbana miljöer, vilket i antal är ungefär 9 miljoner, detta utifrån vad SCB definierat som tätorter. Övergripande sker det en förtätning i de urbana miljöerna. Det är tydligt att det är de större städerna samt regioncentrum som växt medan många mindre tätorter, speciellt i Norrlands inland, haft en befolkningsminskning.⁸ Här bör noteras att definitioner för urban miljö varierar globalt.

Var femte person i Sverige är idag över 65 år. Liksom globalt har antalet äldre ökat med 7 procent vilket är en kraftigare ökning än bland de i arbetsför ålder.

³ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

⁴ FN har ingen egen definition utan den baserar sig på de olika nationella definitionerna.

⁵ World Urbanization Projects 2018 Utförd av Department of Economic and Social Affairs Population Dynamics, FN <https://population.un.org/wup/> Egen bearbetning

⁶ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

⁷ <https://www.un.org/en/global-issues/ageing>

⁸ Tätorter, SCB Se <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/>

Försörjningskvoten är ett sätt att försöka se hur många en individ i arbetskraftsförålder försörjer förutom sig själv. 2020 beräknades de mellan 20-64 år i Sverige försörja sig själv samt 0,77 personer mellan 0-19 år och 65 år och uppåt.⁹ Kvoten kommer enligt prognoser att öka till 2030. Förutom att vi lever längre så har etableringsåldern på arbetsmarknaden stigit. Den ålder när 75 procent av en årskull är i förvärvsarbete var 21 år 1985, idag är den 28-29 år.¹⁰

Försörjningsbördan hos de som arbetar har ökat och kommer att öka med stora variationer i olika delar av landet.¹¹

Gällande demografiska utvecklingen så kan man ställa sig frågan om urbaniseringen och en åldrande befolkning har betydelse för t ex folkhälsan. Kort sagt har de demografiska utmaningarna och den åldrande befolkningen betydelse för folkhälsa.

T ex framkommer det i Tillväxtverkets rapport att: Regeringens övergripande mål inom folkhälsoområdet är att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att de påverkbara hälsoklyftorna ska sluta inom en generation.

Folkhälsomyndigheten bedömer att utvecklingen just nu inte går mot att uppfylla detta mål och att det finns en risk för en ökad ojämlikhet med avseende på hälsa i framtiden. Detta bland annat då övervikt ökar, socioekonomiska klyftor ökar samt den psykiska ohälsan. Därutöver är det skillnader mellan män och kvinnors hälsa och förutsättningar. Dessa faktorer gäller även Jämtlands län. Hur vi hanterar bemötandet och strukturen i en åldrande befolkning samt en urbanisering är två av många saker som påverkar för hur målet med en god och jämlik hälsa i hela befolkningen kan lyckas.

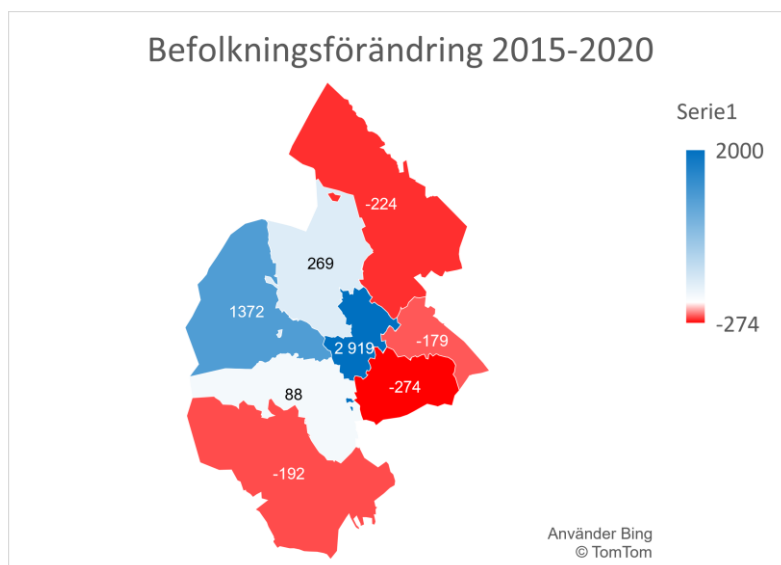
Demografin i Jämtlands län:

Jämtlands län har haft en befolkningsökning sedan 2013 (både bland män och kvinnor), till stor del på grund av invandring. Befolkningsökningen har däremot inte berört alla kommuner, utan även Jämtlands län har påverkats av den megatrend som handlar om urbanisering med flyttning till större orter. I nedanstående karta kan vi se hur befolkningsökningen mellan 2015-2020 fördelat sig över länets kommuner.

⁹ Befolkningsstatistik, SCB <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>

¹⁰ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

¹¹ Befolkningsframskrivningar samt Befolkningsstatistik, SCB egen bearbetning

Källa: Befolkningsstatistiken, SCB

Generellt sätt har antalet invånare i tätorterna i Jämtlands län ökat samtidigt som antalet invånare har minskat på landsbygden. Här finns dock skillnader när det gäller tätorter där fler av de mindre tätorterna haft en befolkningsminskning. Det är främst Östersund och ett fåtal andra tätorter som haft en befolkningsökning. Flytt mönster visar att en del av tillväxten i centralorten Östersund är på grund av inomregionalflyttning. 2020 med pandemin har var exceptionell i den bemärkelsen att befolkningen på landsbygden ökade en aning.¹²

I Jämtlands län bor runt 73 procent i tätorter vilket gör Jämtlands län till nästan Sveriges mest glesbodda regioner (endast Gotland har lägre andel i tätort) även om andelen i tätorter ökat sedan 2010 i något högre takt än i vissa andra län.¹³

En annan del av flyttningen är den in och ut ur länet. Länet har haft en negativ flyttning mot övriga landet fram till 2020. Under pandemiåret var det 250 fler som flyttade till länet. Mellan 84-88 procent av all flyttning sker mot tätorter i övriga Sverige. Intressanta är att Jämtlands län haft positiv flyttnetto från Stockholm de tre senaste åren. Det är främst de unga mellan 20-30 år som är flyttbenägna och söker sig till större städer bland annat på grund av studier och jobb.¹⁴

Jämtlands län med 24 procent 65 år och äldre har en hög andel äldre jämfört med många andra län, men även en relativt låg andel med högre studier, främst bland män, detta samtidigt som Jämtland har en högre sysselsättning än många andra län. Sammantaget gör detta att Jämtlands län skiljer sig något i denna fråga jämfört med genomsnittet i riket. Huvudsakliga befolkningsökningen mellan 2015-2020 berörde de äldre 65 år och uppåt (1660 st) och 0-19 år (1957 st). Ökningen har varit minimal bland de i arbetskraftsförålder 20-64 år (162 st). Mer i detalj visar statistiken att det är 1700 fler 75 år eller äldre 2020 än 2015, vilket innebär att det är denna åldersgrupp som ökat mest.¹⁵

¹² Befolkningsstatistik, SCB

¹³ Tätorter, SCB Se <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/>

¹⁴ Befolkningsstatistik och Monadatabasen, SCB

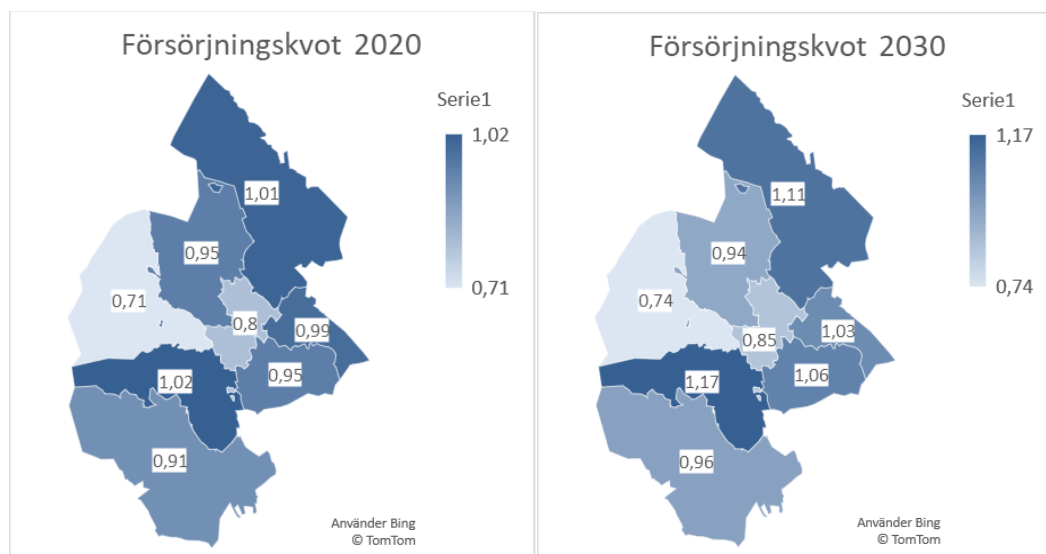
¹⁵ Befolkningsstatistiken, SCB

Enligt SCB:s befolkningsframskrivning från 2020 kommer befolkningen öka fram till 2030 i Jämtlands län med 3 procent, det vill säga en svag ökning jämfört med riket som beräknas öka med 7 procent. Det är de kommuner som har högst befolkningsökning idag som även beräknas stå för ökningen av befolkningen år 2030. Ökningen beräknas huvudsakligen ske i Östersund och Åre. Det beräknas fortsättningsvis vara fler män än kvinnor i Jämtlands län. Östersund har fler kvinnor än män och kommer att ha det 2030 enligt prognosen, i övriga kommuner i länet är det tvärtom. I 6 av 8 kommuner kommer antalet äldre att öka, samtidigt beräknas antalet under 20 år öka i 3 kommuner. Problematiken är att det i 5 av 8 kommuner kommer antalet i arbetsförålder (20-64 år) att minska vilket kommer att öka utmaningen av finansieringen av välfärden.¹⁶

Försörjningskvoten i Jämtlands län 2020 var 0,86 (dvs. förutom sig själv försörjer de mellan 20-64 ytterligare 0,86 personer mellan 0-19 år och 65 plus), vilket är högre än riksgenomsnittet. Högsta försörjningskvoten var i Kalmar och Dalarna på 0,9, och lägst i Stockholm på 0,67.

Försörjningskvoten kommer att öka i Jämtlands län, enligt befolkningsprognos från SCB, till 0,91 år 2030. I jämförelse är rikets 0,8.

Kartorna nedan visar de inom regionala skillnaderna, gällande försörjningskvoten. Det är relativt stora inomregionala skillnader och om man ska tro prognosen kommer skillnaderna mellan kommunerna att öka till 2030.

Källa: Befolkningsstatistik och Befolkningsframskrivningar, SCB Egen bearbetning

¹⁶ Befolkningsframskrivningar, SCB

Värderingars förskjutningar. Ett ökat missnöje och generation Z

Definitionen av ordet värderingar innefattar bland annat att vi har olika grundläggande uppfattningar och sätt att se på lämpligaste tillvägagångssätt. T ex skiljer sig olika kulturer i synen varför saker bör se ut på ett visst sätt. Vem eller vilkas kultur tar vi hänsyn till?

Tillväxtverket lyfter i sin rapport att värderingsförskjutningar är en megatrend som har en betydelse för samhällsutvecklingen och sammanhållningen . Värderingar påverkar och formar bland annat förväntningarna på offentlig sektor samt lagstiftningen.

Tillit och förtroende till andra individer och samhällsinstitutionerna lyfts som en viktig faktor där samhället fungera bättre där det finns hög tillit. Rapporten lyfter att det finns ett samband mellan missnöje och ekonomisk tillbakagång.¹⁷

Rapporten lyfter bland annat att polarisering mellan platser som exempel på missnöje som leder till värderingsförskjutning: *På senare år ser vi en möjlig polarisering mellan platser vad gäller värderingar, som också tagit sig i uttryck i allmänna val runtom i världen. OECD lyfter fram att missnöjet är påtagligt i många regioner som har haft en lång ekonomisk tillbakagång och särskilt i tidigare tillverkningsregioner som har haft svårt att hantera den industriella omvandlingen och där arbetslösa har haft svårt att finna nytt arbete på grund av avsaknad av en dynamisk sektor och bred arbetsmarknad. Det diskuteras om den kulturella dimensionen av missnöjets geografi sammanfaller med den ekonomiska dimensionen.*

I dagsläget inväntar generation Z, de födda mellan mitten av 1990-talet till mitten av 00-talet, att vara den grupp som övertar arbetslivet och styr och där deras värderingar kommer att vara grunden för samhällsbygget.¹⁸ Inom generation Z är det många som upplever ångest, mer än tidigare generationer, bland annat på grund av de höga krav som ställs. Generation Z står för etik och inte minst moral i högre utsträckning än tidigare generationer. I den frågan är det en högre andel unga kvinnor som tycker moral är viktigt (76 procent) jämfört med männen (52 procent)¹⁹. Generation Z anser även i hög utsträckning att klimatfrågan är det största framtidsproblemet.²⁰

World Value Survey (WVS) gör bland annat kulturkartor som bygger på värderingar. Denna forskning är ett sätt att förklara värderingsskillnaderna mellan olika länder samt hur det förändrats över tid. Kulturkartorna nedan är för 2020(vänstra kartan) samt 2008(högra kartan)²¹.

Den ena skalan (x-axeln i diagrammet) mäter synen på livet i en rangordning från ren överlevnad till livskvalitet, tillit och självförverkligande. Ju högre värde på skalan, desto viktigare är individens frihet. Den andra skalan (y-axeln i diagrammet) mäter traditionella

¹⁷ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

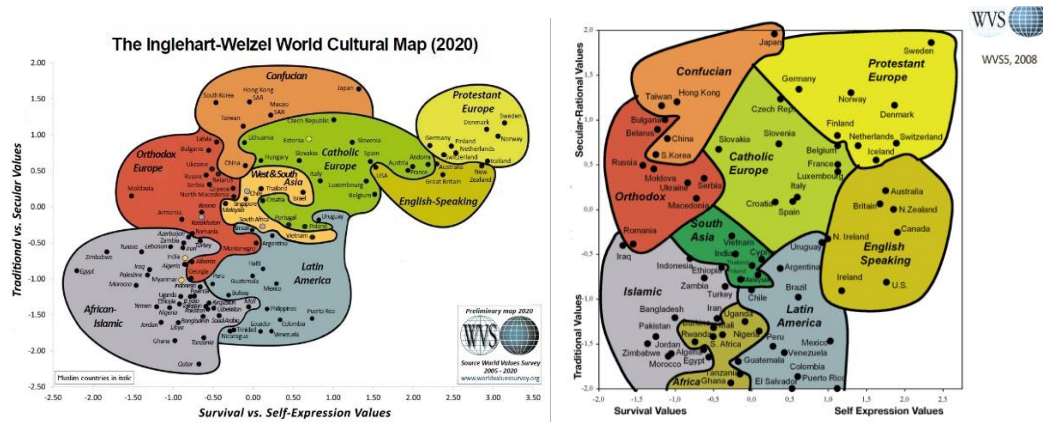
¹⁸ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

¹⁹ Källa ???

²⁰ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

²¹ <https://www.iffs.se/world-values-survey/>

värderingar där religiösa föreställningar och respekt för auktoriteter har låga värden, och sekulära, rationella, hamnar högre upp på skalan.

Som vi kan se ovan visar kartorna till viss förändringar över tid. Trots att Sverige ligger högt upp i högra hörnet både år 2008 och 2020 så visar kartorna att Sverige är något mindre sekulärt och rationellt i sina värderingar samtidigt som det är något högre värde på livskvalitet, tillit och självförverkligande. Men det finns andra länder som har större skillnader mellan 2008-2020. Det är fler och fler länder som sakta dragit sig upp mot högra hörnet där Sverige och de andra nordiska länder finns. Högt upp på kulturkartan kommer länder som har mer sekulära och mindre traditionella värderingar. Det handlar om synen på religion, auktoriteter, aborter, skilsmässor och nationell stolthet. Och där ligger Sverige högst upp.

Tillit i Sverige

Att mäta vår tillit till andra människor är också ett sätt att se förändringar i värderingar, likaså tillit till myndigheter.

I folkhälsoenkäten som genomförs av Folkhälsomyndigheten ställs fråga om hur mycket en individ litar på andra, i största allmänhet. 29 procent av personer i Sverige har svårt att lita på andra. Här har det inte skett några större förändringar framtidigare undersökningar, 2015 svarade 28 procent att det hade svårt med tilliten.²²

Enligt Tillväxtverkets rapport är tillit och förtroende i Sverige i allmänhet högt men att det finns signaler på nedgång. Bland annat hos arbetslösa, personer med sjukersättning och de med upplevd sämre hälsa lyfts upp där tilliten sjunkit.²³ Kantar SIFO:s undersökning om *Anseendet för svenska myndigheter 2020* visar på att de flesta myndigheter har ett gått anseende hos medborgarna, men det finns variationer. Myndigheter som Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan som berör arbetslösa, nyanlända samt sjukskrivna låg i botten i jämförelsen. SMHI; Kustbevakningen och Folkhälsomyndigheten (då under första halvåret av pandemin) låg på topp.²⁴

²² Folkhälsoenkäten i Folkhälsodatabasen, Folkhälsomyndigheten.

²³ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

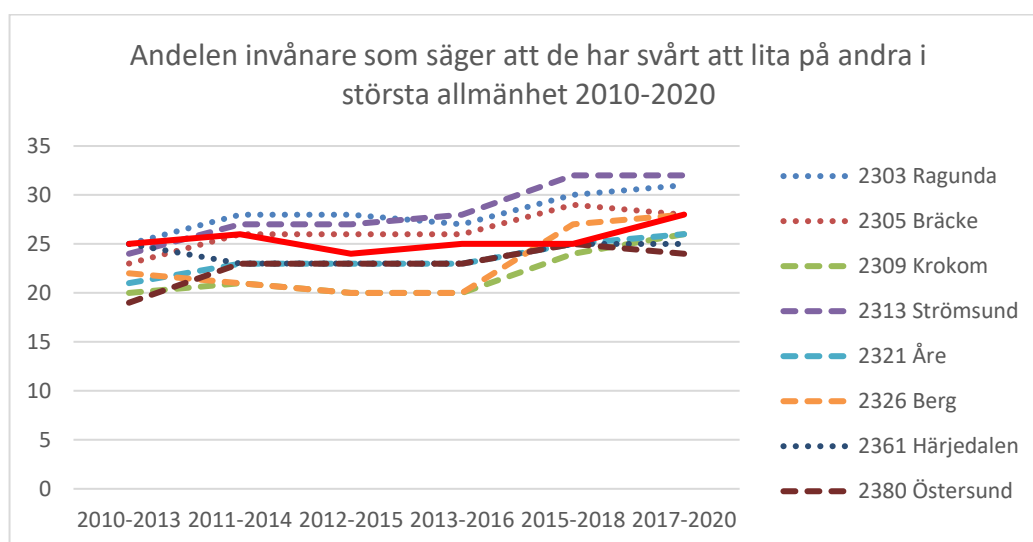
²⁴ Kantar SIFO Anseendet för svenska myndigheter 2020.

Novus undersökning över corona-pandemins effekter på förtroendet för vissa myndigheter och media visar att förtroendet för bland annat Folkhälsomyndigheten och MSB sjunkit under senare delen av hösten 2020. Likaså förtroendet för regeringen och dess hantering av pandemin sjönk medan sjukvården hade högt förtroende.²⁵ Med andra ord verkar kriser och människors svåra ekonomiska livssituationer påverka förtroendet på samhällets institutioner, och därmed människors värderingar.

Tillit i Jämtlands län

Tyvärr finns inte siffror på regional nivå för tilliten till myndigheter.

I folkhälsoenkäten av Folkhälsomyndigheten där frågan om hur mycket en individ litar på andra i största allmänhet ställs. Resultaten är på regionalt och redovisas som tre årsmedelvärde. Resultaten för kommunerna i Jämtlands län framkommer nedan.

Källa: Folkhälsomyndigheten

Enligt diagrammet ovan framkommer att för 2017-2020, i Jämtlands län svarade 31,5 procent att de hade svårt att lita på andra i största allmänhet jämfört med 28,2 procent 2010-2013. Tilliten har med andra ord sjunkit över tid i Jämtlands län. I riket var motsvarande andel 28,7 procent och 27,3 procent. Andelen individer som har svårt att lita på andra har ökat inom samtliga kommuner i Jämtlands län, detta i en högre utsträckning jämfört med riket. Det är en högre andel av kvinnorna som har svårt att lita på andra jämfört med männen. Däremot har det skett en ökning både bland männen och kvinnorna 2010-2020. Genomsnittligt över tioårsperioden är det högst andel invånare som har svårt att lita på andra i Strömsund och Ragunda och lägst i Krokom.²⁶

²⁵ Novus Förtroende för myndigheter, institutioner och media. 20-1-21

<https://novus.se/nyheter/2021/01/fortroendet-kring-corona-for-myndigheter-och-regeringen-rasar/>

²⁶ Folkhälsoenkäten. Folkhälsomyndigheten

Ekonomiska förändringar: Globalisering och ökande ömsesidig beroende mellan platser

Globalisering anses vara en ekonomisk, kulturell och politisk process där länder och samhällen blir mer ömsesidigt beroende av varandra. Inom ekonomin har de globala transaktionerna ökat de senaste årtiondena och fler länder deltar i globala ekonomin. Länder är mer knutna och beroende av varandra.²⁷

Enligt europaparlamentet är det tydligt att globaliseringen har båda skapat många möjligheter men även många utmaningar, till exempel står EU för 15 procent av den globala exporten och över 80 procent av europeiska exportörer är små eller medelstora företag.²⁸ Många jobb är även kopplade till handel med andra länder, såväl inom EU som utanför. Andra exempel på att globaliseringen för med sig både för och nackdelar är bland annat att det ger möjlighet att verka på nya marknader. Företag kan ingå i globala produktionssystem och värdekedjor. Samtidigt kan de utsättas för ökad konkurrens på hemmamarknaden och om investeringar och om kompetens.²⁹

Global ekonomi i Sverige

Globala värdekedjor blir allt viktigare för Sverige. Globala värdekedjor betyder att utvecklingen av företags produktionsprocesser blir allt mer fragmenterade och utspridda över världen. Det innebär att det skapas så kallade globala värdekedjor³⁰.

Det finns mycket som tyder på att företagstjänster ökar i Sverige och därmed har en stor betydelse för Sveriges sysselsättning, BNP och konkurrenskraft³¹.

Sverige är ett starkt handelsberoende land, där exporten sker främst mot övriga EU och Norden. Importen sker främst från EU. År 2020 var värdet av varuexporten 1 428 miljarder kr samtidigt som värdet av varuimporten var 1 374 miljarder kr. Mellan 2015 och 2019 ökade exportvärdet med 29 procent, därefter kom pandemin.³²

Värdet på exporten av tjänster var 2020 cirka 628 miljarder kr, värdet av importen som var något större, 632 miljarder kr. Mellan 2015 och 2019 hade exportvärdet ökat med 21 procent, även här sjönk 2020 grund av Covid-19 pandemin.³³

²⁷ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

²⁸ <https://www.europarl.europa.eu/news/sv/headlines/economy/20190603STO53520/effekterna-av-ekonomisk-globalisering-i-europa-nyckelfakta>

²⁹ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

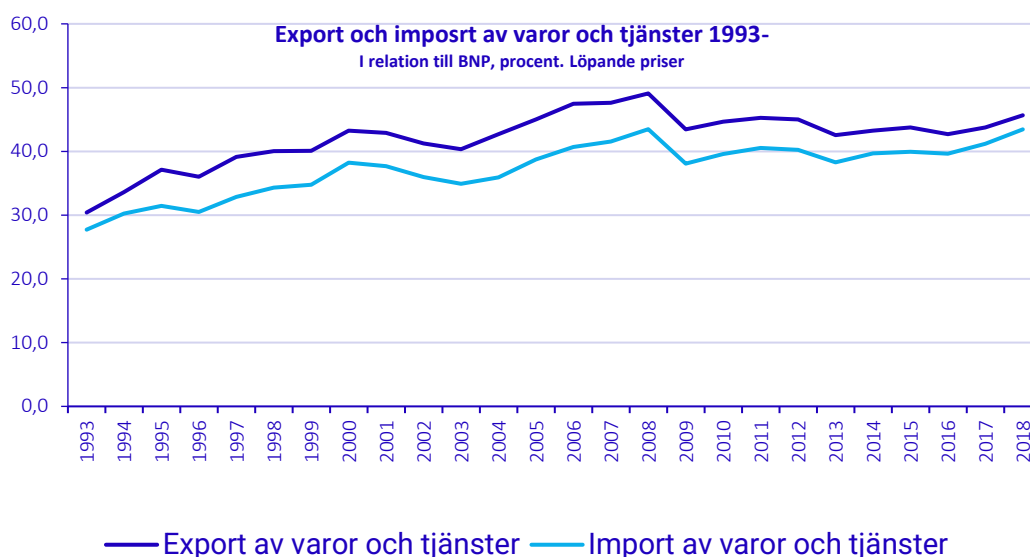
³⁰ <https://www.almega.se/2016/08/vad-ar-globala-vardekedjor/>

³¹ <https://www.almega.se/app/uploads/imported/Viktigt-med-foretagstjanster-B.pdf>

³² SCB, Handel av varor och tjänster

³³ Riksbanken, SCB Handel av varor och tjänster

BNP, Värdet på alla varor och tjänster som produceras i landet under en viss period, beskriver storleken på ett lands ekonomi. Nedanstående diagram visar på Sveriges Export och Import av varor och tjänster 1993-2018 i relation till BNP, i procent. Vilket visar på att andelen Export och Import av varor och tjänster i relation till BNP har stigit men att Importen har ökat mer än exporten och 2018 var Importen av varor och tjänster nästan på samma nivå som Exporten.

Källa: Riksbanken

Enligt Tillväxtverkets rapport dominerar *Tillverkning* varuexporten i Sverige, 2017 var exportvärdet 825 miljarder kr. Exportvärdet inom *Handel* motsvarade 306 miljarder kr. Den största förändringen skedde inom *Information och kommunikation*, mellan 2008 och 2017 ökade exportvärdet med 700 procent till 29 miljarder kr. Näringsgrenen *Handeln* står för stora delar av importen. Inom handel av tjänster stod *tele-, data- och informationstjänster* samt *övriga affärstjänster* (FoU, konsulttjänster och handelsrelaterade tjänster) för nästan hälften av exportvärdet.³⁴

Tillväxtverket har gjort en undersökning; *Företagens villkor och verklighet, där* används begreppet internationella företag innefattande små och medelstora företag³⁵ Det finns vissa saker som visat sig vara extra framgångsrikt för att uppnå en ökad mängd av Exportföretagen. Det ena är förmågan att vara delaktiga i globala värdekedjor och det andra är andelen större företag, ju fler större företag desto med exporterande företag.

Undersökningen visar också att små och medelstora företagen angett, förutom brist på resurser och kontakter, att kostnader är ett av de största hindren för internationalisering.³⁶ 20 procent av de små och medelstora företagen i Sverige ansåg 2020 att konkurrensen från företag i utlandet ökat under de senaste fem åren.

³⁴ Nya trender inom export och import. Temarapport. 2018 Tillväxtverket Rapport:0261

³⁵ Undersökningen görs till företag med 0-250 anställda

³⁶ Nya trender inom export och import. Temarapport. 2018 Tillväxtverket Rapport:0261

Global ekonomi i Jämtlands län

Jämtlands län är inte ett stort varuexporterande län sett i antal kronor eller jämfört med andra län som t ex har tung industri. Enligt Tillväxtverket var 2020 års värde av varuexporten från arbetsställen i Jämtlands län 3,7 miljarder kr vilket motsvarar 0,3 procent av hela rikets värde. Stockholm och Västra Götaland stod för 46 procent av hela rikets varuexport. Sett per invånare är exporten störst i Norrbotten med sina gruvor samt Kronoberg. Jämtlands län har ett av de lägsta värdena per invånare. Däremot har exportvärdet ökat med 21,3 procent sedan 2016.³⁷

Värdet på importen av varor var år 2018 4,0 miljarder kr.³⁸

Data för 2018 visar att 83 procent av varuexporten i Jämtlands län skapades av företag med färre än 250 anställda, närmast låg Gotland med 60 procent. Riksgenomsnittet var 30 procent. Med andra ord skapades endast 16 procent av värdet av varuexporten i Jämtlands län i företag med fler än 250 anställda. Jämförelsevis stod storföretag för 90 procent av Norrbottens och Västerbottens exportvärde.³⁹ En naturlig förklaring är företagsstrukturen i länet. Jämtlands län har en stor andel små företag.

Enligt statistiken från 2018 stod Trävaruindustrin för 1,5 miljarder kr vilket är 41 procent av varuexporten från Jämtlands län. Verkstadsindustrin (611 miljoner kr) stod för 16 procent och Partihandeln (474 miljoner kr) för 13 procent.⁴⁰

I nedanstående tabell kan vi se antalet exporterande samt importerande företag i Jämtlands län år 2019. Exporterande företag 2019 var 440 i länet, det är något fler än året innan. Övertid har antalet företag i Jämtlands län som exporterar varor varierat runt 400 till 460 företag. År 2010 var antalet 426, med andra ord har inget radikalt hänt här. Däremot har antalet företag som importerar ökat de senaste 10 åren. 2019 var det 1536 företag vilket kan jämföras med 923 år 2010. Detta innebär att antal importerande företag ökat med ungefär 60 per år.

Antal export-/importföretag fördelat på omsättningsklass 2019

Omsättning	Jämtlands län		Riket	
	Export-företag	Import-företag	Export-företag	Import-företag
-250 Tkr	244	1 184	22 520	85 648
250-999 Tkr	78	162	6 794	16 348
1-1,9 Mnkr	24	65	2 852	6 215
2-4,9 Mnkr	33	45	3 262	6 071
5-9,9 Mnkr	17	26	1 862	3 585
10-49 Mnkr	31	45	3 073	5 198
50-99 Mnkr	5	8	824	1 202
100 - Mnkr	8	1	1 404	1 782
Samtliga	440	1 536	42 591	126 049

Källa: Statistiska centralbyrån, Företagsregistret

³⁷ Källa: Tillväxtverket och SCB se: <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/regional-exportstatistik.html>

³⁸ Källa: Bisnode. Datan finns hos Tillväxtverket

³⁹ Källa: Bisnode. Datan finns hos Tillväxtverket

⁴⁰ Nya trender inom export och import. Temarapport. 2018 Tillväxtverket Rapport:0261

Utrikeshandeln från Jämtland sker främst mot övriga Norden och EU, men flera företag bedriver handel även med Nord- och Centralamerika samt import från Fjärran Asien.⁴¹

Utrikeshandeln inom tjänstesektorn har ökat snabbt. Siffror för 2020 visar att värdet av tjänsteexporten från arbetsställen i Jämtlands län motsvarade 2,7 miljarder kr. I förhållande till befolkningsstorleken är det i nivå med Uppsala och Halland. Det mesta sker i Stockholm. Besöksnäringen är ett område som är viktigt för länet. År 2020 var 2,2 miljarder av tjänsteexporten i länet från posten resor vilket innefattar utländsk konsumtion. Sett per invånare är det ungefär lika mycket som i Värmland och Dalarna.⁴²

Ungefär 20 procent av *övernattningar* i länet (2019) var av besökare utanför Sverige.⁴³

Tillväxtverkets undersökning från 2017 visar att 32 procent av de tillfrågade små företag och medelstora företagen (0-250 anställda) i Jämtlands län var internationella, dvs, att de exporterar, importerar, tillhör utländsk kedja eller har verksamhet i utlandet. Jämförelsevis beskrev 40 procent av företagen i Värmland och 19 procent i Dalarna att de var internationella. Genomsnittet för riket var 29 procent. Noterbart här är att Jämtland län inte geografiskt har samma närhet till utländska marknaden som länen i västra och södra Sverige där andelen var högre.⁴⁴

Siffror från 2020 visar att 19 procent av små och medelstora företag i länet hade export, det är en ökning sedan 2017. Endast 10 procent av små och medelstora företagen i Jämtlands län i Tillväxtverkets undersökning ansåg att konkurrensen från företag i utlandet ökat senaste fem åren, det är en tydlig minskning till 2017 där 20 procent ansåg det samma.⁴⁵

⁴¹ Källa: www.regionfakta.com, data från SCB, Företagsregistret

⁴² Källa: Tillväxtverket och SCB se: <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/regional-exportstatistik.html>

⁴³ Källa: www.regionfakta.com, data från SCB och Tillväxtverket

⁴⁴ Nya trender inom export och import. Temarapport. 2018 Tillväxtverket Rapport:0261

⁴⁵ Källa: Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet

Teknologiska förändringar: Digitalisering, automatisering och AI

Enligt Tillväxtverkets rapport *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt* är utvecklingen av digitaliseringen svår att förutsäga och överblicka, det som kännetecknar utvecklingen är hastigheten, räckvidden och genomslaget och den förväntas resultera i ett teknologiskt skifte som kommer att leda till samhällsförändringar.

Automatisering och Artificiell intelligens (AI) anses få större verkan inom fler områden. Teknologiska utvecklingen anses leda till att saker görs på nytt sätt, allt från identifiering, betalning, kommunikation mm. Samtidigt tillkommer nya varor och tjänster som är användaranpassad, här nämns vård och diagnoser som exempel. Kravet på offentlig service kommer att förändras där privat sektor och entreprenörer ses som en del i verksamhetsutvecklingen. Hela den tekniska utvecklingen ses påverka platsen för boendet, hur arbete sker samt kommunikationen.⁴⁶

Det finns olika studier som också pekar på olika orosmoment med den tekniska utvecklingen. En av dem är en undersökning gjord av företaget *Economist Intelligence Unit och Ricoh*. Där framkommer att 31 procent av företagsledarna säger sig vara oroliga för att deras organisationers utvecklingsinriktning kommer att styras av ny teknik snarare än affärsbehov.⁴⁷

En annan utmaning är frågan, vad händer om IT-systemen kraschar helt i ett digitaliserat samhälle?

Teknologiska förändringar i Sverige

Generellt sätt i ett kunskapssamhälle ökar efterfrågan på välutbildad arbetskraft, skapas nya arbetsmönster samt utveckla och sprids innovationer och digitalisering. Den teknologiska utvecklingen förutspås påverka oss både positivt men innebär även en hel del utmaningar i framtiden, t.ex med minskad sysselsättning, ökade krav på förnyad kunskap, huvudsakligen bland högutbildade, rurala områden automatiseras, mer datadrivna offentliga förvaltningar mm. Sverige ligger bra till då det gäller IT-infrastruktur och IT- användning.⁴⁸

Enligt Tillväxtanalys PM från 2018 var den digitala mognaden generellt högre hos större företag (250 anställda och mer) i Sverige, ju mindre företag desto lägre digital mognad. I diagrammet nedan kan vi se de tydliga skillnaderna mellan sektorer som undersökningen visa.

Den högsta digitala mognaden fanns bland *Informations- och kommunikationsföretagen*. Därefter följde företag inom *Energi och återvinning* samt *Handel, verkstäder för*

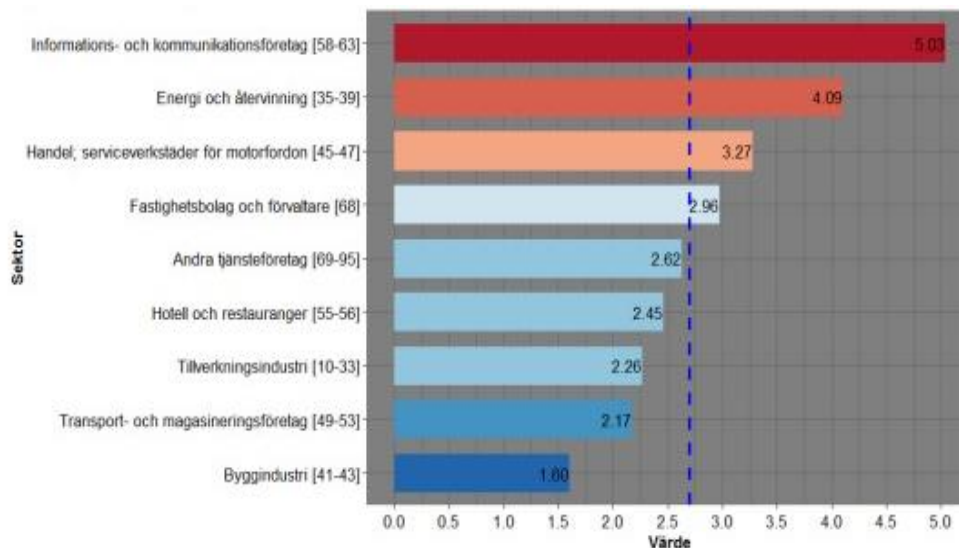
⁴⁶ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

⁴⁷ <https://www.motivation.se/innehall/teknisk-utveckling-oroar-foretagsledare/>

⁴⁸ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

motorfordon. Den lägsta digitala mognaden visade sig finnas inom *Byggindustrin* samt *Transport och magasinering*. Företagen i Stockholm visades ha största digitala mognaden, följt av Skåne med övriga södra Sverige. Norra delarna av landet hade något lägre indexvärden.⁴⁹

Figur: Digital mognad efter bransch 2018

Källa: Egna beräkningar baserade på mikrodata från SCB-undersökningen IT-användning i företag

Källa: Tillväxtanalys PM Företagens digitala mognad 2018

I Tillväxtverkets Temarapport *Digitalisering i svenska företag* från 2018 beräknades fram ett digitaliseringsindex för att se små och medelstora företags IT användning inom olika verksamhetsområden, ett sätt att se på digital intensitet. Rapporten visar på liknande resultat som nämndes ovan där större företag (i det här fallet 50-249 anställda) i större utsträckning använde sig av IT inom olika verksamheter än de mindre företagen. Soloföretagen med noll anställda hade lägsta indexvärdena. Även här hade *Information och kommunikations* branschen högsta värden samt *Bygg* lägst. Överlag hade tjänstesektorn bredare IT användning än industrisektorn.⁵⁰

Det vanligaste verksamhetsområdet för IT finns inom *Administration*. Likaså inom *Inköp* och *Marknadsföring* var IT användningen omfattande hos fler företag. Däremot är det färre företag som använde IT i stor utsträckning inom *Affärsutveckling*, *Produktutveckling* samt *Distribution*.⁵¹

Tillväxtanalys Rapport *Digital mognad i svenskt näringsliv från 2017* visar på digital intensitet och mognad hos företag med över 100 anställda och med en omsättning på 250 miljoner kr. Undersökningen separerar företag med egna IT-anställda. Resultatet här visar på att det finns hög mognad och användning hos företagen då det gäller IT-baserade

⁴⁹ Företagens digitala mognad 2018. PM 2019:12 Tillväxtanalys rapport

⁵⁰ Digitalisering i svenska företag. Temarapport. Tillväxtverket Rapport 0253 Nummer 7.

⁵¹ Digitalisering i svenska företag. Temarapport. Tillväxtverket Rapport 0253 Nummer 7.

affärssystem. Likaså inom fler branscher är digitala mognaden hög då det gäller *Kundhanteringssystem*. Den lägsta mognaden finns inom användandet av *Sociala medier*. Notervärt är att rapporten lyfter att digital mognad är mer komplext än vad indikatorerna fångar in. Som exempel tas IKT-sektorn som inte hade högsta värden i de olika kategorierna som tittades på. Tolkningen här är att sektorn som har lång erfarenhet av digitala teknologier blivit bra på att avgöra vilka teknologier som det finns störst affärsnytta.⁵² Med andra ord satsades det inte i allt.

Den digitala utvecklingen ökar kravet på allt snabbare bredband. Enligt regeringen bredbands mål skulle 95 procent av hushållen och arbetsställen ha tillgång till fast bredband med hastigheten 100 Mbit/s fram till 2020. Målet 2025 är att hela Sverige ska ha tillgång till snabbt fast bredband.⁵³ 2020 hade 87 procent av hushållen i Sverige och 82 procent av arbetsställena tillgång till 100 Mbit/s. Lägger man till tillgång eller är i absolut närhet till snabbt bredband (1 Gbit/s)⁵⁴ ökar andelen till 95 procent för hushållen och 91 procent för arbetsställen.⁵⁵

Teknologiska förändringar i Jämtlands län

Digitaliseringsindexet i Tillväxtverkets undersökning för företagen i Jämtlands län 4,1 var något lägre än för rikets 4,3, men skillnaden är inte stor. Högsta digital intensitet visar sig vara i Jönköping med 4,9 och lägst i Västernorrland med 3,6.⁵⁶

Jämtlands läns gleshet och stor andel av befolkning utanför tätort skapar utmaningar för att få bredbandsinfrastrukturen att nå alla. 2020 hade 75 procent av hushållen och 69 procent av arbetsställen i länet har tillgång till fast bredband med 100 Mbit/s. Se nedan utvecklingen i förhållande till riket.

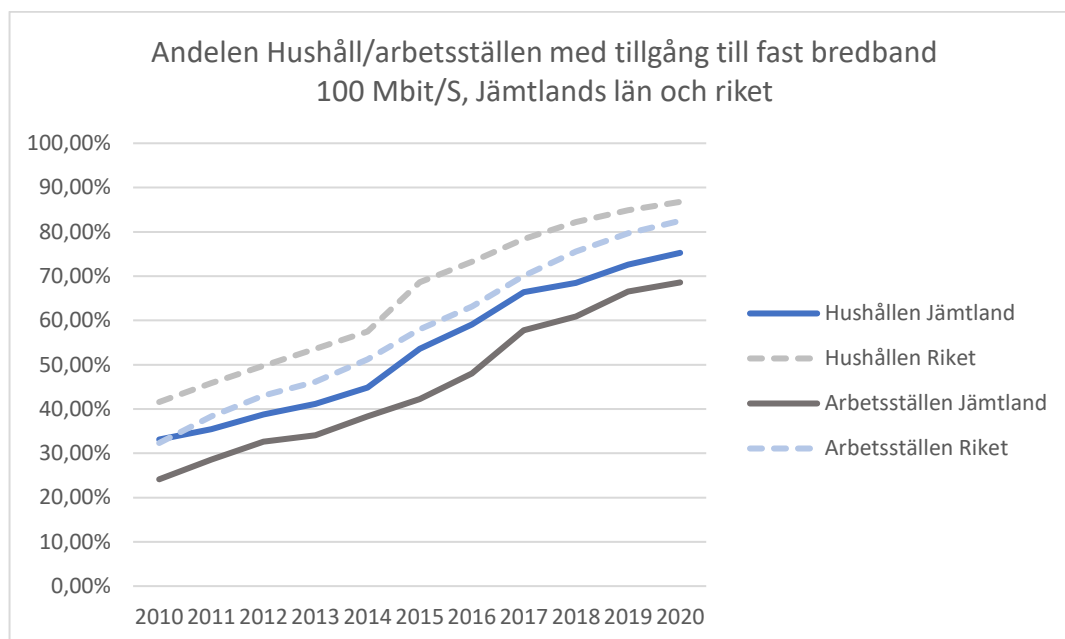
⁵² Digitalisering av svenskt näringsliv. Rapport 2017:2 Tillväxtanalys

⁵³ Källa Post och telestyrelsen, PTS se pts.se/bredbandsstrategin

⁵⁴ Måttet innebär i att en redan fiberansluten byggnad finns på samma gata och har ett gatunummer som faller inom samma tiotal som den fiberanslutna byggnaden. Se metodbilagan till "PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2019". Närheten till 100 Mbit/s och 1 Gbit/s är den samma.

⁵⁵ Källa: Post och telestyrelsen, PTS Se. Statistikportalen/Mobiltäckning och bredband/Statistik

⁵⁶ Digitalisering i svenska företag. Temarapport. Tillväxtverket Rapport 0253 Nummer 7. Se beskrivning sid 23

Källa: Post och telestyrelsen, PTS

86 procent av hushållen i länet och 78 procent av arbetsställen har tillgång till eller absolut närhet till bredband med 1 Gbit/s. Här finns tydliga inomregionala skillnader hur många som har tillgång till hastigheter som regeringen satt, bland hushållen kan andelen variera mellan 52-87 procent beroende på kommun. Bland arbetsställen är variationen mellan 42-89 procent. Bräcke har kommit längst med sin bredbandsinfrastruktur, både andelen Hushåll och Arbetsställen är högre än riksgenomsnittet. Likaså Östersund ligger i nivå med riket. Däremot ligger resten av kommunerna tydligt under riksgenomsnittet, i vissa fall 40 procentenheter lägre.⁵⁷

12 procent av företagen i Jämtlands län ansåg i Tillväxtverkets undersökning att tillgång till bredband är ett av de största hindren för tillväxt, det är något högre än i riket (9 procent).⁵⁸

⁵⁷ Källa: Post och telestyrelsen, PTS Se. Statistikportalen/Mobiltäckning och bredband/Statistik

⁵⁸ Digitalisering i svenska företag. Temarapport. Tillväxtverket Rapport 0253 Nummer 7

Miljö. Tilltagande resursbrist och klimatförändringar

Tillväxtverkets rapport förutspår en ökad konkurrens av resurser på grund av befolkningsökning, resursbrist samt klimatförändringar. Belastningen på miljön ökar samt naturresurser utarmas. På den globala nivån ses klimatförändringen som den dominerande miljömässiga megatrenden. Likaså lyfts miljöföroreningar och förlorad biologisk mångfald som områden där det finns mycket arbete att göra.⁵⁹

År 2019 lyfte Naturvårdsverket i sin fördjupade utvärdering av Miljömålen för Sverige att åtgärder berörande klimatförändring och utarmningen av biologiska mångfalden skulle behöva vara särskilt prioriterade närmaste åren.⁶⁰

Utvecklingen i Sverige

För den svenska miljöarbetet finns ett generationsmål som innebär att det till nästa generation lämnas över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Här finns flera indikatorer framtagna och visas på en plattform kopplat till de olika målen.⁶¹

En närmare titt visar att den klimatpåverkande utsläppen i Sverige var 50,9 miljoner ton år 2019. Det är en minskning med 2,4 procent från året innan. I förhållande till 1990 är minskning 29 procent.⁶²

Ett annat sätt är att uppskatta utsläppen som finns i Sverige och andra länder till följd av konsumtionen som vi har. Enligt Naturvårdsverket uppskattas den totala konsumtionsbaserade utsläppen (år 2018) för Sverige 82 miljoner ton varav 35 miljoner ton i Sverige och 47 miljoner ton i andra länder. Jämfört med år 2010 är det en minskning med 14 procent.⁶³ Det innebär att utsläppen per invånare är 8,06 ton för 2018.⁶⁴ De främsta utsläppen sett från Hushållens perspektiv är kopplade till konsumtion inom transport och livsmedel.⁶⁵

Den globala uppvärmningen har som bekant betydelse för miljön. Enligt SMHI statistik har Sveriges årsmedeltemperatur ökat ungefär dubbelt så snabbt som genomsnittet på jorden.

⁵⁹ Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. 2019 Tillväxtverket

⁶⁰ <https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/uppfoljning-av-miljomalen/fordjupad-utvardering-2019/>

⁶¹ <https://www.sverigesmiljomal.se/>

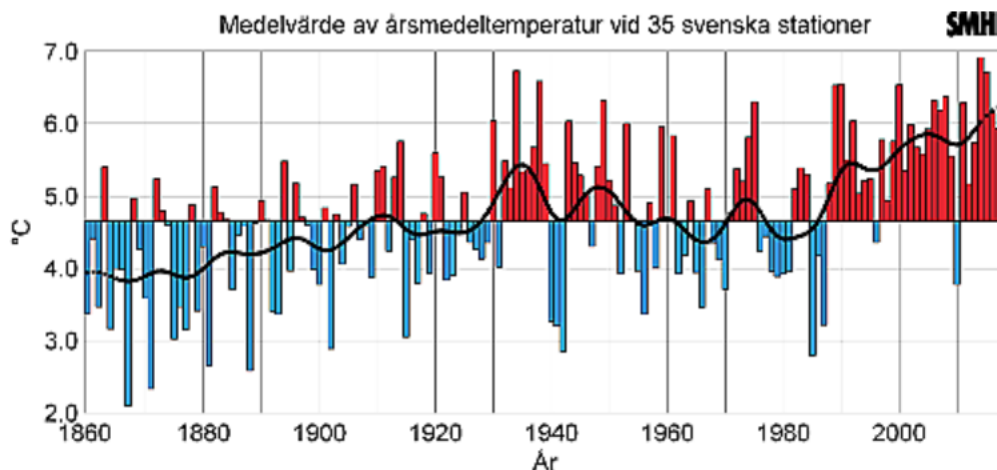
⁶² Sveriges miljömål <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/klimatpaverkande-utslapp/>

⁶³ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-Sverige-och-andra-lander/>

⁶⁴ <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/konsumtionsbaserade-vaxthusgasutslapp-per-omrade/>

⁶⁵ Fossilfritt 2030 Jämtlands län.- Energi och klimatstrategi 2020-2030

Nedanstående tabell visar medelvärdet av årsmedeltemperaturen vid 35 svenska stationer, 1860-2018⁶⁶.

Vi kan tydligt se ovan att medeltemperaturen ökat i Sverige. Och det finns mycket forskning som styrker att uppvärmningen är ett stort klimathot.

Naturskyddsföreningen är en av flera som svarar på frågor om klimatförändringarna, nedan är ett exempel:

Det gör väl ingen skillnad om vi här i Norden slutar köra bil, det stora hotet är att utvecklingsländer som Kina och Indien släpper ut så mycket?

Svar: *Det är en missuppfattning att det är den ökande välfärden i låg- och medelinkomstländer som är det stora klimatproblemet. Klimatförändringarna beror mest av allt på att vi i den rikare delen av världen har släppt ut stora mängder växthusgaser de senaste hundra åren, och att vi fortsätter leva långt över vad som är hållbart. Till exempel så "exporterar" vi mycket av våra utsläpp genom vår ökade konsumtion. Tröjan du köper är troligtvis tillverkad i till exempel Kina eller Bangladesh, vilket gör att utsläppen ökar där till följd av att du köpt tröjan. Det allra viktigaste är därför att vi ställer om och minskar utsläppen, både inom Sveriges gränser och genom att ändra våra konsumtionsmönster.*

Utvecklingen i Jämtlands län

Länsstyrelsen i Jämtlands län följer upp miljömålen regionalt. 2020 sammanfattades så här: *"Jämtland län har relativt ren luft och vatten, men det finns stora miljöutmaningar kopplat till påverkan från vattenkraft, skogsbruket, ett minskande jordbruk, många konkurrerande intressen i känsliga fjällmiljöer samt på grund av ett klimat i förändring som påverkar fjällvärlden allra tydligast. Miljömålen nås inte och för tre av målen är utvecklingen negativ. Samtidigt har en stor mängd insatser genomförts under året av länets aktörer för att nå ökad målpuffyllelse."*⁶⁷

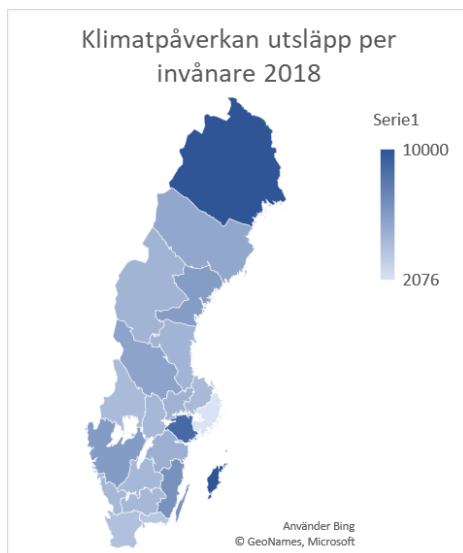
⁶⁶ <https://www.smhi.se/nyhetsarkiv/temperaturen-i-sverige-stiger-mer-an-for-jorden-som-helhet-1.146120>

⁶⁷ <https://www.rus.se/regional-arlig-uppfoljning/jamtlands-lan/>

Länsstyrelsen ser i uppföljningen att det är mycket arbete som återstår då det gäller generationsmålet i länet, bland annat. då det gäller att bevara den biologiska mångfalden och vår konsumtion som har negativ påverkan på miljön både här och utomlands.⁶⁸

När det gäller begränsad klimatpåverkan finns ett mål att Jämtlands län ska vara fossilfritt 2030. Energi och klimatstrategin 2020-2030 lyfter att utsläppen av växthusgaser minskar in Sverige och länet, däremot sker två tredjedelar av beräknade utsläppen i andra länder vilka inte minskar. Dessa har koppling till vår konsumtion av livsmedel, flygresor, digitala tjänster, textilier, elektronik mm.⁶⁹

Utifrån ett territoriellt perspektiv visar att den klimatpåverkande utsläppen i Jämtlands län år 2018 var 615 tusen ton, vilket är 4,7 ton per invånare. Sedan 2010 är det en minskning med 23 procent. Kartan nedan visar utsläppen länsvis. I relation till övriga Sverige är utsläppen per invånare något under riksgenomsnittet.⁷⁰

Källa: Regionfakta.com och Naturvårdsverket

Transporter stod för nästan hälften av utsläppen i Jämtlands län, större delen på grund av personbilar och flyget. Endast Gotland har högre utsläppsvärden per invånare. Två andra områden med högre utsläpp var Arbetsmaskiner och Jordbruket. Pandemins effekt på flygtrafiken har varit kraftig, tyvärr fanns inte aktuella data kring det än.⁷¹ Tyvärr finns inte regionala uppskattningar för den konsumtionsbaserade utsläppen.

En resurs som länet producerar mer av än konsumerar är förnybar elenergi. 2019 var elproduktionen 13,9 TWh, 87 procent var vattenkraft. En blick bakåt visar att produktionen varierar, exempelvis 2015 producerades 16,3 TWh. Konsumtionen av energi, då inkluderat andra bränsletyper, var 4,6 TWh år 2019. Av dessa var 1,7 TWh elkonsumtion. På totalen

⁶⁸ <https://www.rus.se/regional-arlig-uppfoljning/jamtlands-lan/>

⁶⁹ Fossilfritt 2030 Jämtlands län.- Energi och klimatstrategin 2020-2030

⁷⁰ Sveriges miljömål, Naturvårdsverket samt www.regionfakta.com

⁷¹ www.regionfakta.com

har det inte skett större förändringar i energikonsumtionen eller av elkonsumtionen för den delen, däremot har konsumtionen av ej förnybar flytande bränsletyp minskat sedan 2017 med 8 procent.⁷²

⁷² Kommunal och regional energistatistik, SCB samt Regionfakta.com

Bilagor

Indikatorer	Jämtlands län	Riket	Mätpunkt
Demografisk förändring, urbanisering och åldrande befolkning			
Andelen 65 år och över av befolkningen	24%	20%	2020
Andel befolkning i tätort	73%	87%	2020
Teknologisk förändring, digitalisering			
Andelen hushåll/arbetsställen med fast bredband (100 Mbit/s)	75 % / 68 %	87 % / 82 %	2020
Digitaliseringsmognad (index)			
Värderingsförskjutningar, ökat missnöje			
Andelen invånare som har svårt att lita på andra	28%	28% (29%)	Genomsnitt 2017-2020 (2020)
Ekonomiska förändringar, globalisering			
Antalet export/import företag	440 / 1536	42 591 / 126 049	2019
Andelen internationella företag	32%	29%	2017
Miljömässiga förändringar, resursbrist och klimatförändringar			
Klimatpåverkande utsläpp per capita	4,7 ton / invånare	5,0 ton / invånare	2018
Elproduktion/ energikonsumtion (elkonsumtion)	13,9 TWh / 4,6 TWh (1,7 TWh)		2019